

„Osoby niewidome i słabowidzące w przestrzeni publicznej - zalecenia, przepisy, dobre praktyki” to publikacja Polskiego Związku Niewidomych, która jest efektem projektu „Chcemy zobaczyć żółte pasy, usłyszeć numery autobusów”. Projekt był współfinansowany ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach konkursu na prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji. Cykl artykułów „Niewidomi i słabowidzący w przestrzeni publicznej” publikowany w dniach 23, 27, 28, 29 grudnia br., to obszerny wyciąg z broszury PZN, adresowany do administracji drogowej w celu wskazania jej tych aspektów w kształtowaniu ulic, które są istotne w poruszaniu się osób cierpiących na schorzenia wzroku i dysfunkcje widzenia.

Kontekst projektu

Cele projektu „Chcemy zobaczyć żółte pasy, usłyszeć numery autobusów” skupiały się wokół:

- stworzenia materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat dysfunkcji wzroku osób słabowidzących oraz barier doświadczanych przez osoby niewidome i słabowidzące,
- opracowania standardów likwidacji barier na przykładzie oznaczania przestrzeni miejskiej,
- informacji i edukacji skierowanej do samorządów na temat rodzajów dysfunkcji, sposobu likwidacji barier doświadczanych przez osoby niewidome i słabowidzące,
- lobbowania na rzecz likwidacji barier poprzez umieszczanie żółtych pasów i udźwiękawianie komunikacji miejskiej.

Niewidomi i słabowidzący w przestrzeni publicznej (I)

Utworzono: czwartek, 23, grudzień 2010 08:25 Polski Związek Niewidomych

Nasze działania edukacyjne w projekcie adresowaliśmy do władz i mieszkańców siedmiu powiatów województwa mazowieckiego i podlaskiego. Współpracowaliśmy z samorządami i lokalnymi kołami PZN w Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Koziencach, Płocku, Radomiu, Siedlcach i Suwałkach. Z uwagi na pilotażowy charakter projektu, efekty osiągnięte w poszczególnych miastach i powiatach były różne. Mamy świadomość, że jesteśmy w trakcie procesu wypracowywania polskich standardów dostosowywania przestrzeni publicznej do potrzeb osób z dysfunkcją narządu wzroku oraz wypracowywania sposobów likwidacji doświadczanych przez nich barier w swobodnym i bezpiecznym przemieszczaniu się w przestrzeni zurbanizowanej.

Jednocześnie jednak zakres merytoryczny projektu poruszał tematykę od lat stanowiącą przedmiot troski Polskiego Związku Niewidomych – dostępu osób z ograniczeniami wzrokowymi do dóbr kultury, swobodnego i bezpiecznego przemieszczania się, tego co określać można mianem edukacji tyflogicznej (od greckiego tyfl os = ślepy), czyli edukacji odnoszącej się do spraw osób niewidomych i słabowidzących. Dotyczy to zarówno aspektu usprawniania, jak i społecznego odbioru osób odmiennie funkcjonujących wzrokowo. W toku projektu wielokrotnie doświadczaliśmy, zwłaszcza w kontakcie z władzami samorządowymi, że Związek nie jest normotwórczy w zakresie rozwiązań funkcjonujących powszechnie w infrastrukturze. Jednocześnie, poprzez działania edukacyjne, władze powiatu, dyrektorzy przedsiębiorstw odpowiedzialnych za część przestrzeni publicznej (np. Miejskie Dyrekcje Inwestycji, Zarządy Dróg Miejskich) dostrzegały, jak mało wiedzą o tej części swoich wyborców lub klientów, o ich potrzebach i sposobach zwiększenia ich samodzielności przez niekiedy bardzo proste rozwiązania dostosowujące. Wskazywaliśmy akty prawne i luki w zakresie szczegółowych rozwiązań. Niekiedy akty prawne nie zostały nigdy wydane, choć odpowiednie służby były do tego zobowiązane. W toku projektu – jego realizatorzy proszeni byli także o konsultacje dotyczące przygotowywanych projektów ustaw lub innych szczegółowych regulacji.

Poprzez projekt opowiadaliśmy się także za przyjęciem pewnych rozwiązań z puli już dostępnych i realizowanych alternatywnie (patrz: zwłaszcza uwagi o sygnalizacji dźwiękowej). Zabieramy tu głos występując jako najstarszy i najbardziej reprezentatywny (najliczniejszy) przedstawiciel środowiska osób niewidomych i słabowidzących. Wiemy, że nie wszystkie rozwiązania zadowolą każdego członka Polskiego Związku Niewidomych, zreszta on bowiem osoby, których wymagania, np. względem oświetlenia mogą być ze sobą w sprzeczności z uwagi na osobiste preferencje oraz obraz kliniczny dysfunkcji narządu wzroku. Poszukiwaliśmy najczęściej rozwiązań kompromisowych, a w ostateczności opowiadaliśmy się za rozwiązaniami służącymi możliwie najszerszemu gronu ostatecznych użytkowników. Mamy świadomość, jak niedoskonałe niekiedy są tak wypracowane kompromisy.

Perspektywa likwidacji barier architektonicznych nie stanowi kresu oddziaływania projektu. Naszą intencją było poszukiwanie przestrzeni publicznej przyjaznej dla użytkowników tejże przestrzeni z pełną akceptacją ich różnorodności, odmienności potrzeb, postaw, nastawień i możliwości. Jesteśmy w drodze do tego celu. Prezentowane w niniejszej publikacji rozwiązania i akty normatywne są

zaktualizowane na dzień 31 grudnia 2009 roku. W publikacji zawarliśmy adresy producentów różnego typu akcesoriów umożliwiających dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących. Mamy świadomość, że nie jest to lista pełna, ani kompletna. Wybieramy jednak strategię informowania zainteresowanych i dzielenia się naszymi odkryciami, choćby były one niedoskonałe.

Realizując projekt mieliśmy świadomość, że nie jesteśmy ani pierwszymi, ani ostatnimi podejmującymi podobne zadanie. Kolejne idee, projekty i ludzkie zaangażowanie – udoskonali i zweryfikuje to, co możemy proponować Państwu zgodnie z naszą najlepszą wiedzą w końcu roku 2009. Polska, dzięki funduszom europejskim, przeżywa największy w powojennej historii okres remontów i zmian infrastruktury, zarówno tej „twardej” architektonicznej, drogowej i kolejowej, jak i infrastruktury społecznej. Nie można z tego procesu wykluczyć osób, które przebywają w tej samej przestrzeni fizycznej i społecznej, a których charakterystyka często zawiera orzeczenie „niepełnosprawność z powodu dysfunkcji narządu wzroku”. Dlatego część naszych wyborów wynikała z poczucia, że dłużej nie można zwlekać z uruchomieniem długofalowej przecież polityki dostosowywania przestrzeni publicznej do potrzeb osób funkcjonujących odmiennie wzrokowo od większości społeczeństwa.

Uszkodzenia i schorzenia układu wzrokowego a potrzeby osób słabowidzących w przestrzeni publicznej

Warunkiem prawidłowego widzenia jest sprawny układ wzrokowy, który odbiera (oko), przewodzi (nerw i droga wzrokowa) oraz przetwarza i interpretuje (mózg) informacje wzrokowe. Równie ważnym warunkiem widzenia jest światło – w całkowitej ciemności człowiek nie widzi, mimo najsprawniej działającego układu wzrokowego. Trzeci istotny warunek widzenia, to obecność obiektów lub inaczej bodźców - wzrokowych.

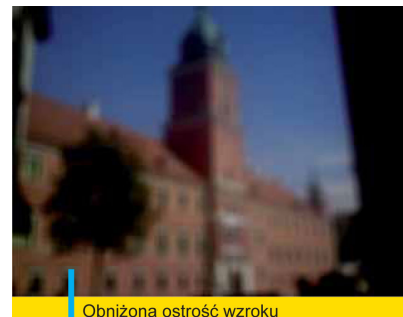
Zaburzenia dotyczyć mogą budowy lub funkcji jakiejś części układu wzrokowego. Kiedy umiejscowione są w ośrodkach optycznych oka – np. w rogówce lub soczewce – zmiany w widzeniu polegają przede wszystkim na obniżeniu się ostrości wzroku. Typowym przykładem jest zaćma, a także, po usunięciu zmętniałej soczewki – bezsoczewkowość pooperacyjna, inaczej zwana afakią. Osoba z takimi zaburzeniami ma problemy ze spostrzeganiem szczegółów, czyli z czytaniem, pisanem, oglądaniem grafiki, telewizji. Jej wrażliwość na światło może też być inna od przeciętnej – obok większego zapotrzebowania na światło może wystąpić światłowstręt i podatność na olśnienie. W odniesieniu do reguł tworzenia i adaptowania przestrzeni publicznej oznacza to szczególnie konieczność: (a) unikania sytuacji nagłego, skokowego zmieniania wartości oświetlenia, (b) takiej modyfikacji istotnych orientacyjnych elementów otoczenia, by były one dostępne dla osób o obniżonym spostrzeganiu szczegółów, (c) uzupełniania trudno dostępnych bodźców wzrokowych bodźcami odwołującymi się do innych zmysłów (wspomagającymi).

Niewidomi i słabowidzący w przestrzeni publicznej (I)

Utworzono: czwartek, 23, grudzień 2010 08:25 Polski Związek Niewidomych

Zaburzenia dotyczące siatkówki oka i dalszych części układu wzrokowego mogą powodować bardziej zróżnicowane skutki. Obok obniżenia ostrości wzroku mogą wystąpić ograniczenia pola widzenia. Najczęściej występujące schorzenia w tej grupie to jaskra, retinopatia cukrzycowa, zwyrodnienie plamki żółtej, wysoka krótkowzroczność (jest to nazwa jednostki chorobowej - w odróżnieniu od zwykłej krótkowzroczności, która jest wadą refrakcji wyrównywaną szklami korekcyjnymi), zaniki nerwów wzrokowych. Rzadziej spotykane schorzenia to barwnikowe zwyrodnienie siatkówki, achromatopsja, bielactwo.

Osoby z poważnie ograniczonym polem widzenia mogą mieć problemy z orientacją w przestrzeni i samodzielnym przemieszczaniem się. Mogą mieć trudności z widzeniem w złych warunkach oświetleniowych, np. o zmierzchu (ślepotą zmierzchową), po przejściu z ciemnego obszaru do jasnego lub odwrotnie (zaburzenia adaptacji).

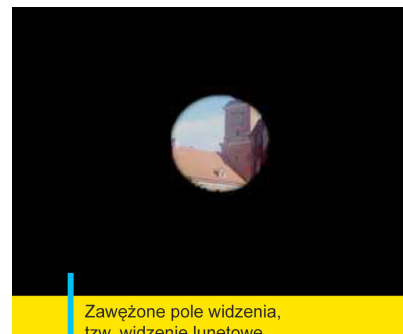

Wiele osób słabowidzących ma zaburzenia widzenia barw, zniekształcenia lub dwojenie obrazu, czasem bóle oczu lub głowy. Niezależnie od schorzenia słabowidzący skarżą się na trudności z dobraniem odpowiedniego oświetlenia, z oceną odległości i nierówności podłoża (schodów, krawężników), na zmienność widzenia (raz widzą lepiej, innym razem gorzej) czy zmęczenie pojawiające się podczas pracy wzrokowej. Obszarem troski stają się więc miejsca grożące szczególnym niebezpieczeństwem wynikającym ze zmiany poziomu przemieszczania się (schody) oraz przekraczaniem granicy chodnik – ulica. Właściwe oznaczenie takich miejsc wymaga nie tylko nakładów finansowych, lecz przede wszystkim wyraźnej woli zrozumienia problemu i nie pozostawienia osób

Niewidomi i słabowidzący w przestrzeni publicznej (I)

Utworzono: czwartek, 23, grudzień 2010 08:25 Polski Związek Niewidomych

słabowidzących samym sobie.

Należy zwrócić szczególną uwagę na wyrównanie u słabowidzącego wady wzroku, czyli wady refrakcji – krótkowzroczności, nadwzroczności czy astygmatyzmu. Nie skorygowane wady refrakcji – obok schorzeń i uszkodzeń układu wzrokowego - są przyczyną obniżenia ostrości wzroku i zniekształceń obrazu. Stopień widzenia po korekcji wady refrakcji przy pomocy szkieł okularowych lub kontaktowych jest punktem wyjścia do funkcjonalnej oceny widzenia słabowidzącego, dobrania ćwiczeń usprawniających i odpowiednich pomocy rehabilitacyjnych ułatwiających widzenie oraz do poczynienia adaptacji otoczenia fizycznego – tam gdzie to możliwe.

Ćwiczenia usprawniające, pomoce rehabilitacyjne i adaptacje otoczenia mają na celu usprawnienie funkcjonowania. Słabowidzący uczy się interpretować to, co widzi. Pomocne w tym jest właściwe oświetlenie, kontrast obiektów, w tym także kontrast barwny, stałość obiektów w przestrzeni, dodatkowy czas na patrzenie. Bywa, że wzrok nie jest ani najskuteczniejszym ani preferowanym zmysłem przy wykonywaniu pewnych czynności. Może utrudniać ich wykonanie lub powodować napięcia emocjonalne. Może wręcz stanowić zagrożenie w sytuacjach, kiedy nie można na nim polegać, np. kiedy osoba z bardzo wąskim lunetowym polem widzenia chce przejść przez ruchliwą ulicę. Należy wówczas dokonać wyboru między wykorzystaniem wzroku w danej sytuacji, zrezygnowaniem ze wzroku jako nieskutecznego medium i połączeniem wykorzystywania wzroku z innymi zmysłami. Dlatego oddziaływania usprawniające w stosunku do słabowidzących powinny uwzględniać zarówno techniki, pomoce i adaptacje wzrokowe, jak i pozawzrokowe.

Niewidomi i słabowidzący w przestrzeni publicznej (I)

Utworzono: czwartek, 23, grudzień 2010 08:25 Polski Związek Niewidomych

Przykłady i zasady adaptacji przestrzeni publicznej do ich potrzeb są ilustracją tej tezy.

Grzegorz Lutomski
Polski Związek Niewidomych w Warszawie
(rozdz.: Kontekst projektu)

Antonina Adamowicz-Hummel
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
(rozdz.: Uszkodzenia i schorzenia układu wzrokowego)